

הרב יוסף ג' כרמל

צפנת ישעיהו

מעוזיה עד אחז

תוכן העניינים

מבוא.....	יא
ישעיהו פרקים א-ו.....	1
הקדמה: פרק א פסוק א.....	7
ביאור פרק ו.....	23
ביאור פרק ה.....	63
ביאור פרק ב.....	87
ביאור פרקים ג-ד.....	111
ביאור פרק א.....	133
סיכום הפרקים א-ו.....	145
ישעיהו פרקים ז-יב.....	167
הקדמה לפרקים ז-יב.....	175
ביאור פרק ז.....	183
ביאור פרק ח ופרק ט פסוקים א-ו.....	221
ביאור פרק ט פסוקים ז-כ.....	269
ביאור פרק י.....	281
ביאור פרקים יא-יב.....	305
אחרית דבר.....	327
הערות.....	331

ישעיהו פרקים א-ו

א חֲזוֹן יִשְׁעִיָּהוּ בֶן-אֲמוּץ אֲשֶׁר חָזָה עַל-יְהוּדָה וְיִרוּשָׁלַם בְּיָמֵי
ב עֲזִיָּהוּ יוֹתָם אָתּוֹ יַחְזְקִיָּהוּ מַלְכֵי יְהוּדָה: שָׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהֶאֱזִינֵי
ג אָרֶץ כִּי יְהוֹה דִּבֶּר בְּנֵים גְּדֹלָתִי וְרוֹמְמֹתַי וְהֵם פָּשְׁעוּ בֵּי יָדַע
ד שׁוֹר קָנְהוּ וַחֲמֹר אָבוֹם בְּעַלְיוֹ יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עַמִּי לֹא
ה הִתְבּוֹנֵן: הוּא גֹי חַטָּא עִם כְּבֹד עוֹן זָרַע מִרְעִים בְּנֵים מִשְׁחִיתִים
ו עֲזָבוּ אֶת-יְהוָה נֹאצוּ אֶת-קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נִזְרוּ אַחֹד: עַל מַה
ז תָּפוּ עוֹד תּוֹסִיפוּ סָרָה כָּל-רֹאשׁ לַחֲלִי וְכָל-לֵבָב דָּוִי: מִכְּפִי-דָגַל
ח וְעַד-רֹאשׁ אֵינֶנּוּ מֵתִם פָּצַע וַחֲבוּרָה וּמִכָּה טְרִיָּה לֹא-זָרוּ
ט וְלֹא חִפְּשׂוּ וְלֹא רִכְכּוּ בַשֶּׁמֶן: אֲרֻצְכֶם שִׁמְמָה עֲרִיכֶם שְׂרָפוֹת
י אֵשׁ אֲדַמְתֶּכֶם לְנִגְדְכֶם זָרִים אֲכָלִים אֹתָהּ וּשְׁמֹמָה כְּמַהֲפַכַת
יא זָרִים: וְנֹתְרָה בַת-צִיּוֹן כְּסֶפֶה בְּכָרֶם כְּמַלּוּנָה בְּמִקְשָׁה כְּעִיר
יב נִצּוּרָה: לוֹלֵי יְהוָה צְבָאוֹת הֹזְתִיר לָנוּ שְׂרִיד כְּמַעֲט כְּסֹדֶם
יג הֵינְנוּ לְעַמְדָה דְּמִינוּ: שָׁמְעוּ דְבַר-יְהוָה קִצִּינוּ
יד סֹדֶם הֶאֱזִינוּ תּוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עַמְדָּה: לְמַה לִּי רֵב-זִבְחִיכֶם
טו יֹאמֵר יְהוָה שְׁבַעְתִּי עֲלוֹת אֵילִים וַחֲלָב מְרִיאִים וְדָם פְּרִים
טז וּכְבָשִׁים וְעֹתוּדִים לֹא חִפְצָתִי: כִּי תִבְאוּ לְרֵאוֹת פָּנֵי מִי-בִקֶּשׁ
יז זֹאת מִיָּדְכֶם רִמֹּס חֲצִירִי: לֹא תוֹסִיפוּ הִבִּיא מִנְחַת-שָׂוֵא

א

קִטְרֹת תֹעֵבָה הִיא לִי חֹדֶשׁ וּשְׁבַת קָרָא מִקְרָא לֹא־אוֹכַל
 אֹן וְעֶצְרָה: חֲדָשִׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנָאָה נִפְשִׁי הִיוּ עָלַי
 לְטֹרַח נְלֵאִיתִי נְשֵׂא: וּבִפְרֹשְׁכֶם פְּפִיכֶם אֲעֲלִים עֵינַי מִכֶּם
 גַּם כִּי־תִרְבּוּ תִפְלָה אֵינְנִי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם דְּמִים מְלֵאוּ:
 רְחִצּוּ הַזְּכוֹ הַסִּירוּ רַע מֵעַלְלֵיכֶם מִנְגֵד עֵינֵי חֹדְלוּ הֲרַע:
 לְמִדּוֹ הֵיטֵב דְּרָשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁרוֹ חֲמוּץ שִׁפְטוֹ יִתּוֹס רִיבוֹ
 אֶל־מִנְהָ: לְכוּ־נָא וְנוֹכַחַה יֹאמֶר יְהוָה אִם־יִהְיוּ
 חֲטָאֵיכֶם כְּשֵׁנִים כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ אִם־יֵאֲדִימוּ כְּתֹלַע פְּצִמֹד יִהְיוּ:
 אִם־תֵּאָבּוּ וּשְׁמַעְתֶּם טוֹב הָאָרֶץ תֹּאכְלוּ: וְאִם־תִּמְאֲנוּ
 וּמְרִיתֶם חֲרֵב תֵּאֱכְלוּ כִּי פִי יְהוָה דָּבַר: אֵיכָה
 הִיתָה לְזֹנָה קָרִיָּה נֹאמְנָה מְלֵאתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק יִלֵּן בָּהּ וְעַתָּה
 מִרְצָחִים: כִּסְפָךְ הִיָּה לְסִיגִים סְבֹאךְ מֵהוֹל בְּמִים: שְׂרִיךְ
 סוֹדְרִים וְחִבְרֵי גִנְבִים כִּלּוֹ אֱהָב שְׁחֹד וְרֹדֵף שְׁלֹמֹנִים יִתּוֹס לֹא
 יִשְׁפְּטוּ וְרִיב אֶל־מִנְהָ לֹא־יָבֹא אֲלֵיהֶם: לָכֵן
 נֹאם הָאָדוֹן יְהוָה עֲבֹאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל הוּא אֲנֹחֶם מִצְרֵי
 וְאֲנִקְמָה מֵאוֹיְבָי: וְאִשְׁיְבָה יָדַי עָלֶיךָ וְאֶצְרֶף כְּבֹד סִיגֶיךָ
 וְאִסִּירָה כָּל־בְּדִילֶיךָ: וְאִשְׁיְבָה שִׁפְטֶיךָ כִּבְרֵאשְׁנָה וְיַעֲצִיךָ
 כְּבִתְחִלָּה אַחֲרֵי־כֵן יִקְרָא לְךָ עִיר הַצֶּדֶק קָרִיָּה נֹאמְנָה: צִיּוֹן
 בְּמִשְׁפָּט תִּפְדֶּה וּשְׁבִיָּה בְּצֶדֶקָה: וּשְׁבֵר פְּשָׁעִים וְחֲטָאִים יִחְדּוּ
 וְעֲזוֹבֵי יְהוָה יִכְלוּ: כִּי יִבְשׁוּ מֵאֵילִים אֲשֶׁר חֲמַדְתֶּם וְתִחַפְרוּ
 מֵהֲגָנוֹת אֲשֶׁר בַּחֲרַתֶּם: כִּי תִהְיוּ כְּאֵלֶּה נְבֵלֹת עֵלָה וְכִגְגָּה
 אֲשֶׁר־מִים אֵין לָהּ: וְהִיָּה חֲסֹן לְנַעֲרַת וּפְעֻלוֹ לְנִיצוּץ וּבַעֲרוֹ
 שְׁנֵיהֶם יִחְדּוּ וְאֵין מִכְּבֶּה: הַדְּבַר אֲשֶׁר חִזָּה א
 יִשְׁעִיהוּ בֶן־אֲמוּץ עַל־יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם: וְהִיָּה ׀ בְּאַחֲרִית
 הַיָּמִים נִכּוֹן יִהְיֶה הַר בֵּית־יְהוָה בְּרֵאשׁ הַהָרִים וְנִשְׂא מִגְּבֻעוֹת
 וְנִהְרֹו אֵלָיו כָּל־הַגּוֹיִם: וְהִלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לְכוּ ׀ וְנַעֲלָה
 אֶל־הַר־יְהוָה אֶל־בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִזְרְנוּ מִדְּרָכֵינוּ וְנִלְכֶּה
 בְּאֲדָחְתֵינוּ כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדִבְרֵי־יְהוָה מִירוּשָׁלַם: וּשְׁפָט
 בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים וְכַתְּתוּ חֲרִבוֹתֶם לְאַתִּים

וְחַנְתוּתֵיהֶם לְמִזְמוֹת לֹא־יִשָּׂא גֹי אֶל־גֹּי הָרֵב וְלֹא־יִלְמְדוּ
 עוֹד מִלְחָמָה: ה
 בַּיּוֹם כִּי נִטְשָׁתָה עִמּוֹךְ בַּיּוֹם כִּי יַעֲקֹב כִּי מָלְאוּ מִקְדָּם וְעַנְנִים
 כִּפְלִשְׁתִּים וּבִלְדֵי נְכָרִים יִשְׁפִּיקוּ: וְתַמְלֵא אֶרְצוֹ כֶּסֶף
 וְזָהָב וְאִין קֶזֶה לֹא־צִרְתִּי וְתַמְלֵא אֶרְצוֹ סוֹסִים וְאִין קֶזֶה
 לְמַרְפְּבֵתִי: וְתַמְלֵא אֶרְצוֹ אֱלִילִים לְמַעֲשֵׂה יָדָיו יִשְׁתַּחֲוּ
 לְאִשֶׁר עָשׂוּ אֶצְבְּעוֹתָיו: וְיִשַׁח אָדָם וְיִשְׁפֹּל־אִישׁ וְאֶל־תִּשָּׂא
 לָהֶם: בּוֹא בְצוּר וְהִטְמֵן בַּעֲפָר מִפְּנֵי פֶחַד יְהוָה וּמִהַדָּר גָּאוֹנוֹ:
 עֵינָי גְּבוּהוֹת אָדָם שִׁפְלֵן וְיִשַׁח רוּם אֲנָשִׁים וְנִשְׁגָּב יְהוָה לְבַדּוֹ
 בַּיּוֹם הַהוּא: ו
 כִּי יוֹם לַיהוָה צְבָאוֹת עַל כָּל־גֹּאֲזֵה
 וְרוּם וְעַל כָּל־נִשְׂאָ וּשְׁפָל: וְעַל כָּל־אֲדוֹן הַלְּבָבוֹן הַרְמִים
 וְהַנְּשָׂאִים וְעַל כָּל־אֲלוֹנֵי הַבִּשּׁוּן: וְעַל כָּל־הַהָרִים הַרְמִים וְעַל
 כָּל־הַגְּבוּעוֹת הַנְּשָׂאוֹת: וְעַל כָּל־מַגְדֵּל גְּבוּהָ וְעַל כָּל־חוֹמוֹהָ
 בְּצוּרָה: וְעַל כָּל־אֲנִיּוֹת תְּרִשָׁיִשׁ וְעַל כָּל־שְׂכִינֹת הַחֲמֻדָּה:
 וְיִשַׁח גְּבוּהוֹת הָאָדָם וּשְׁפָל רוּם אֲנָשִׁים וְנִשְׁגָּב יְהוָה לְבַדּוֹ בַּיּוֹם
 הַהוּא: וְהָאֱלִילִים כָּלִיל יַחֲלֹף: וּבָאוּ בַמַּעֲרוֹת צְרִים וּבַמַּחֲלוֹת
 עֵפֶר מִפְּנֵי פֶחַד יְהוָה וּמִהַדָּר גָּאוֹנוֹ בְּקוֹמוֹ לַעֲרֹץ הָאָרֶץ: בַּיּוֹם
 הַהוּא יִשְׁלֹךְ הָאָדָם אֶת אֱלִילֵי כֶסֶף וְאֶת אֱלִילֵי זָהָב וְאִשֶׁר
 עָשׂוּ־לוֹ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַחֲפָר פְּרוֹת וְלַעֲטֹלְפִים: לְבוֹא בְּנִקְרוֹת
 הַצְּרִים וּבִסְעָפֵי הַפְּלָעִים מִפְּנֵי פֶחַד יְהוָה וּמִהַדָּר גָּאוֹנוֹ בְּקוֹמוֹ
 לַעֲרֹץ הָאָרֶץ: חִדְּלוּ לָכֶם מִן־הָאָדָם אִשֶׁר נִשְׂמָה בְּאָפוֹ כִּי
 בָמָה נִחְשָׁב הוּא: ז
 מִסִּיד מִירוּשָׁלַם וּמִיהוּדָה מִשְׁעָן וּמִשְׁעֵנָה כָּל מִשְׁעָן־לָחֶם וְכָל
 מִשְׁעָן־מִים: גְּבוּר וְאִישׁ מִלְחָמָה שׁוֹפֵט וְנָבִיא וְקָסֵם וְזִקֵּן: שֶׁ־
 חֲמִשִּׁים וְנִשְׂוֹא פָּנִים וְיוֹעֵץ וְחֶכֶם חֲרָשִׁים וְנִבּוֹן לַחֵשׁ: וְנִתְּנֵי
 נְעָדִים שְׂרִיָּהֶם וְתַעֲלוּלִים יִמְשְׁלוּ־בָם: וְנִגְשׁ הָעָם אִישׁ בְּאִישׁ
 וְאִישׁ בְּרֵעֵהוּ יִרְהִיבוּ הַנְּעַר בְּזִקֵּן וְהַנְּקֵלָה בְּנִכְבֵּד: כִּי־יִתְּפֹשׂ אִישׁ
 בְּאִחִיו בַּיּוֹם אֲבִיו שְׂמֵלָה לְכַה קֶצֶן תִּהְיֶה־לָּנוּ וְהַמְכֻשְׁלָה הוּאֹת
 תַּחַת יָדָךְ: יִשָּׂא בַּיּוֹם הַהוּא לְאִמּוֹד לֹא־אֶהְיֶה חֶבֶס וּבֵיתִי אִין

ח לחם ואין שמלה לא תשימני קצין עם: כי כשלה ירושלם
 ויהודה נפל בילשונם ומעלליהם אל-יהוה למרות עני כבודו:
 ט הכרת פניהם ענתה בם וחטאתם פסדם הגידו לא כחדו אוי
 י לנפשם כי גמלו להם רעה: אמרו צדיק כי טוב כי פרי
 י מעלליהם יאכלו: אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו: עמי
 יא נגשיו מעולל ונשים משלו בו עמי מאשריך מתעים ודרך
 יב אדחתיך בלעו: נצב לריב יהוה ועמד לדין עמים:
 יג יהוה במשפט יבוא עם-זקני עמו ושריו ואתם בערתם הפרס
 יד גזלת העני בבתים: מלכם תדכאו עמי לפני עניים תטחנו נאם-
 טו אדני יהוה צבאות: ויאמר יהוה יען פי גבהו בנות
 טז ציון ותלכנה נטוות גרוץ ומשקרות עינים הלוך וטפוף תלכנה
 ז וברגליהם תעבסנה: ושפת אדני קדקד בנות ציון ויהוה פתחן
 ח יערה: ביום ההוא יסיר אדני את תפארת העכסים
 ט והשביסים והשהרנים: הנטפות והשרות והרעלות: הפארים
 י והצעדות והקשרים ובתי הנפש והלחשים: הטבעות וגומי
 יא האפי: המחלצות והמעטפות והמטפחות והחריטים: הגלינים
 יב והסדינים והצינפות והרדידים: והיה תחת בושם מק יהיה ותחת
 יג חגורה נקפה ותחת מעשה מקשה קרחה ותחת פתיגיל מחגרת
 יד שק ביי-תחת יפי: מתוך בחרב יפלו וגבורתך במלחמה: ואנו
 טו ואבלו פתחיה ונקתה לארץ תשב: והחזיקו שבע נשים באיש
 טז אחד ביום ההוא לאמוד לחמנו נאכל ושמלתנו נלבש רק יקרא
 ז' שמוך עלינו אסף חרפתנו: ביום ההוא יהיה צמח
 ח יהוה לצבי ולכבוד ופרי הארץ לגאון ולתפארת לפליטת
 ט ישראל: והיה | הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו
 י א-כל-הפתוב לחיים בירושלם: אם | רחץ אדני את צאת בנות-
 יא ציון ואת-דמי ירושלם ידח מקרבה ברוח משפט וברוח בער:
 יב וברא יהוה על-כל-מכון הר-ציון ועל-מקראה ענן | יומם ועשן
 יג ונגה אש להבה לילה כי על-כל-כבוד חפה: וספה |
 יד תהיה לצל-יומם מחרב ולמחסה ולמסתור מזרם

מה-לכם

נטויות

א ומזמור: אִשִּׁירָה נָא לַיְדֵי שִׁירַת דָּוִד לְכַרְמוֹ כָּרֶם
 ב הִיָּה לַיְדֵי בְּקֶרֶן בֶּן־שִׁמּוֹן וַיַּעֲקֹהוּ וַיִּסְקֹלְהוּ וַיִּטְעֵהוּ שָׂרֵק וַיִּבֶן
 ג מַגְדֵּל בְּתוֹכוֹ וְגַם־יָקַב חֵצֶב בּוֹ וַיְקוּ לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאִשִּׁים:
 ד וַעֲתָה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ יְהוּדָה שְׁפֹטוּ־נָא בֵּינִי וּבֵין כְּרָמִי:
 ה מִה־לַּעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי וְלֹא עֲשִׂיתִי בּוֹ מִדּוֹעַ קוֹיָתִי לַעֲשׂוֹת
 ו עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאִשִּׁים: וַעֲתָה אֹדִיעֵה־נָא אֶתְכֶם אֶת־אֲשֶׁר־אֲנִי
 ז עֹשֶׂה לְכַרְמִי הֲסֵר מִשׁוֹכְתוֹ וְהִיָּה לְבַעַר פְּרִיָּךְ גְּדוֹדוֹ וְהִיָּה לְמִרְמָס:
 ח וְאִשִּׁיתְהוּ בְּתֵהּ לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדֵר וְעַלְהָ שְׁמִיר וְשִׁית וְעַל
 ט הָעֵבִים אֲצִוֶּה מִהַמְטִיר עָלָיו מִטֵּר: כִּי כָרֶם יִהְיֶה צְבֹאוֹת בֵּית
 י יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שְׁעִשׂוּעִיו וַיְקוּ לְמִשְׁפָּט וְהָנָה מִשְׁפַּח
 יא לְצַדִּיקָה וְהָנָה צַעֲקָה: הוּא מְגִיעֵי בֵּית בְּבֵית שָׂדֵה
 יב בְּשָׂדֵה יִקְרִיבוּ עַד אֶפֶס מְקוֹם וְהוֹשַׁבְתֶּם לְבִדְכֶם בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:
 יג בְּאֲזִנִּי יִהְיֶה צְבֹאוֹת אִם־לֹא בְתִים רַבִּים לְשִׁמְחָה יִהְיוּ גְדֹלִים
 יד וְטוֹבִים מֵאִין יוֹשֵׁב: כִּי עֲשִׂרַת צְמֹדֵי־כָרֶם יַעֲשׂוּ בַת אַחַת וְזָרַע
 טו חֲמֹר יַעֲשֶׂה אֵיפָה: הוּא מִשְׁפִּימִי בְּבֶקֶר שֹׁכֵר יִרְדְּפוּ
 טז מֵאֲחֵרֵי בְנִשְׁף יִין יְדִלִיקִם: וְהִיָּה כְּנֹד וְנִבֵּל תֵּף וְחִלְלִיל וַיִּין
 טז מִשְׁתִּיֵּהֶם וְאֵת פֶּעַל יְהוָה לֹא יִבִּטּוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵיו לֹא רָאוּ: לָכֵן
 טז גִּלְהָ עַמִּי מִבְּלִי־דַעַת וּכְבוֹדוֹ מִתֵּי רַעֵב וְהִמוֹנִי צָחָה צִמָּא: לָכֵן
 טז הֲרַחֲמֵהָ שְׂאוֹל נַפְשָׁהּ וּפְעָרָה פִּיהָ לְבִלְי־חֵק וַיִּרַד הַדְּרָה וְהִמוֹנָהּ
 טז וּשְׂאוֹנָהּ וְעַל־בָּהּ: וַיִּשַׁח אֲדָם וַיִּשְׁפֹּל־אִישׁ וְעֵינָי גְּבָהִים תִּשְׁפֹּלְנָה:
 טז וַיִּגְבְּהָ יְהוָה צְבֹאוֹת בְּמִשְׁפָּט וְהָאֵל הַקְּדוֹשׁ נִקְדָּשׁ בְּצַדִּיקָה: וְרָעוּ
 יז כְּבָשִׂים כְּדָבָרִם וְחֲרַבּוֹת מַחִים גָּרִים יֹאכְלוּ: הוּא מִשְׁכִּי
 יז הָעוֹן בְּחַבְלֵי הַשּׂוֹא וְכַעֲבוֹת הָעִגְלָה חֲטָאָה: הַאֲמֹרִים יִמְהַר
 יז יַחֲשִׂיחַ מַעֲשָׂהוּ לְמַעַן נִרְאֶה וְתִקְרַב וְתִבְוָאָה עֲצַת קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל
 יז וְנִדְעָה: הוּא הַאֲמֹרִים לְרַע טוֹב וּלְטוֹב רַע שְׁמִים חֲשָׁד
 יז לְאוֹר וְאוֹר לְחֲשָׁד שְׁמִים מֵר לְמִתּוֹק וּמִתּוֹק לְמֵר: הוּא
 יז חֲכָמִים בְּעֵינֵיהֶם וְנִגְדַּת פְּנֵיהֶם נְבָנִים: הוּא גְבוּרִים
 יז לְשִׁתּוֹת יִין וְאֲנָשֵׁי־חֵיל לְמוֹסֵךְ שֹׁכֵר: מִצְדִּיקֵי רִשְׁעַת עֵקֶב שָׁחַד
 יז וְצַדִּיקַת צְדִיקִים יִסְרוּ מִמֶּנּוּ: לָכֵן כָּאֲכַל קֵשׁ לְשׁוֹן אִשׁ

ה' וְחָשַׁשׁ לַהֲבֵה יִרְפָּה שְׂרָשָׁם כַּמֶּךָ יִהְיֶה וּפְרַחַס כַּאֲבָק יַעֲלֶה כִּי
 מֵאִסּוֹ אֶת תּוֹרַת יְהוָה צְבָאוֹת וְאֶת אִמְרַת קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נֶאֱצַו:
 ח' עַל־כֵּן חָרָה אַף־יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיִּטּ יָדוֹ עֲלָיו וַיִּכְהוּ וַיִּרְגְּזוּ הַהָרִים
 וַתְּהִי נִבְלַתָם כַּסּוּחָה בְּקִרְבַּ חוּצוֹת בְּכָל־זֹאת לֹא־שָׁב אָפוֹ וְעוֹד
 יָדוֹ נִטְוִיָּה: וְנִשְׁאַנְסִים לְגוֹיִם מִדְּחֹק וְשָׂרָק לֹא מִקְצֵה הָאָרֶץ וְהִנֵּה
 מִזְהָרָה קָל יָבוֹא: אֵינֶן עֵיף וְאֵינֶן כּוֹשֵׁל בּוֹ לֹא יָנוּס וְלֹא יִישָׁן וְלֹא
 נִפְתַּח אָזְנוֹ חֲלָצָיו וְלֹא נִתַּק שְׂרֹךְ נַעֲלָיו: אֲשֶׁר חֲצָיו שְׂנוּנִים
 וְכָל־קִשְׁתָּיו דְּדִכּוֹת פְּרִסוֹת סוֹסָיו בְּצַד נִחְשְׁבוּ וּגְלָגְלוּ כַּסּוּפָה:
 ט' שְׂאֵגָה לֹא כִּלְבִּיא וְשֶׂאֵג כַּכְּפִירִים וַיִּנְהַס וַיִּאֲחֹז טָרֶף וַיִּפְלִיט וַאֲיִן
 מִצִּיל: וַיִּנְהַס עָלָיו בַּיּוֹם הַהוּא כְּנִהְמַתִּים וַנִּבְטַט לְאָרֶץ וְהִנֵּה־
 ל' חֶשֶׁךְ צַד וְאוֹר חֶשֶׁךְ בְּעֵרִיפִיָּה: בְּשֵׁנַת־מוֹת הַמֶּלֶךְ א
 עֲוִיָּהוּ וְאֵרָאָה אֶת־אֲדֹנָי יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רַם וְנִשְׂא וְשׁוֹלֵי מְלֹאִים
 אֶת־הַהֵיכָל: שְׂרָפִים עֹמְדִים | מִמַּעַל לֹא שֵׁשׁ כְּנָפִים שֵׁשׁ כְּנָפִים ב
 לְאֶחָד בְּשֵׁתִים | וְכִסֵּה פָּנָיו וּבִשְׁתֵּים יָכִסֵּה רַגְלָיו וּבִשְׁתֵּים יַעֲוֹפֵי:
 וְקִרְאָה זֶה אֵלֶיזָה וְאָמַר קְדוֹשׁ | קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מִלֵּא ג
 כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: וַיִּנְעוּ אַמּוֹת הַסְּפִיִּים מִקּוֹל הַקּוֹרָא וְהַבֵּית ד
 יִמְלֵא עֲשׂוֹן: וְאָמַר אוֹיֵלִי כִי־נִדְּמִיתִי כִּי אִישׁ טְמֵא־שִׁפְתַיִם אָנֹכִי ה
 וּבַתּוֹךְ עִם־טְמֵא שִׁפְתַיִם אָנֹכִי יוֹשֵׁב כִּי אֶת־הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת
 רָאוּ עֵינָיו: וַיַּעַף אֵלָי אֶחָד מִן־הַשְּׂרָפִים וּבִידוֹ רִצְפָה בְּמַלְקוּתִים ו
 לָקַח מֵעַל הַמְּזִבְחַת: וַיִּגַע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נִגַע זֶה עַל־שִׁפְתֶיךָ ו
 וְסָר עוֹנֶךָ וְחִטְאַתְךָ תִּכְפֹּר: וְאִשְׁמַע אֶת־קוֹל אֲדֹנָי אִמַר אֶת־מִי ח
 אֲשַׁלַּח וּמִי יִלְךְ לָנוּ וְאִמַר הִנְנִי שְׁלַחְנִי: וַיֹּאמֶר לֵךְ וְאִמְרַת לַעַם ט
 הִזֵּה שְׁמַעוּ שְׁמוֹעַ וְאֵל־תְּבִינּוּ וְרֹאוּ רֹאוּ וְאֵל־תִּדְּעוּ: הַשְּׁמֹן לִב־
 הָעַם הִזֵּה וְאִזְנוֹ הַכִּבֵּד וְעֵינָיו הַשַּׁע פְּנֵי־רִאָּה בְּעֵינָיו וּבְאִזְנוֹ
 יִשְׁמַע וּלְבָבוֹ יִבִּין וְשׁוֹב וּרְפָא לֹא: וְאִמַר עַד־מַתִּי אֲדֹנָי וַיֹּאמֶר עַד יא
 אֲשֶׁר אִם־שָׂאוּ עֵרִים מֵאֵינן יוֹשֵׁב וּבַתִּים מֵאֵינן אֲדָם וְהָאֲדָמָה
 תִּשְׁאָה שְׂמֵמָה: וְדַחַק יְהוָה אֶת־הָאָדָם וּרְבֵה הַעֲוִוְבָה בְּקִרְבַּי ב
 הָאָרֶץ: וְעוֹד בָּה עֲשִׂירֵיהָ וְשָׁבָה וְהִיתָה לְבַעַד כְּפֹלָה וְכֵאלוֹן י
 אֲשֶׁר בְּשִׁלְכַת מִצְבַּת בָּס זָרַע קֹדֶשׁ מִצְבַּתָּה:

הקדמה

פרק א פסוק א

ביאורנו יהיה בסדר הבא: בתחילה נבאר את פסוק הכותרת של הספר ושם נשלב את כל ההקדמות הכלליות הנחוצות להבנת תקופת עוזיהו בפרט וספר ישעיהו בכלל. נמשיך בביאור פרק ו' העוסק בהקדשת ישעיהו לנביא לפי רוב השיטות.¹ נחזור לבאר את פרק ה, ונטען כי הוא מקביל לפרק ו ומתאר את הרקע החברתי לשליחותו של ישעיהו בדבר ה' אל עם ישראל. נמשיך בביאור הפרקים כ-ד. נבאר את פרק ב כמסביר את כישלוננו של עוזיהו וכמותיר תקווה לתיקון בקרוב. פרקים ג-ד יתבארו כיחידה אחת ושם נסביר את פשר משבר ההנהגה שעבר על ממלכת יהודה עם אבדן התקוות שתלו בעוזיהו כגואל ומושיע. ונסיים בנבואות פרק א שבהן מסביר הנביא, על פי דבר ה', את העתיד הקרוב ואת הדרך לתיקון בהמשך. לאחר מכן נסכם שוב את המהלך שהסברנו בביאור פרקים אלה. נשתדל להוכיחו מחדש בהתייחסות לשאלות של סדר הזמנים ותיאום בין לוחות הזמנים של שתי הממלכות יהודה וישראל.

(א, א) חֲזוֹן² יִשְׁעִיָּהוּ בֶן אֲמוּץ אֲשֶׁר חָזָה עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בְּיָמֵי
עֲזִיָּהוּ יוֹתָם אָחִיו יְחֻזְקִיָּהוּ מֶלֶכִי יְהוּדָה.

חֲזוֹן

אמרו רבותינו (מגילה יד ע"א): "כרתניא: הרבה נביאים עמדו להם
לישראל, כפלים כיוצאי מצרים, אלא נבואה שהוצרכה לדורות – נכתבה,
ושלא הוצרכה – לא נכתבה".³

בבסיס קביעה זו מונחת הנחת יסוד כי אמנם כל נבואה נצרכה
קודם לשעתה, אך רק נבואות שנצרכו לשעה וגם לדורות נכללו
בתנ"ך.⁴ משום כך ברור לנו מדוע זכו ספרי הנביאים לכותרות
הממקמות את פעילותו של הנביא על ציר הזמן.⁵ רק אם נכיר ונבין
את הבסיס ההיסטורי מבחינה רוחנית, פוליטית, צבאית וכלכלית נוכל
להבין את המשמעות האמתית של הנבואה לשעתה, וממילא לדורות.

יִשְׁעִיָּהוּ בֶן אֲמוּץ

אמרו רבותינו (ויקרא רבה [וילנא] פרשה ו): "אמר רבי יוחנן: כל נביא
שנתפרש שמו ונתפרש שם אביו – נביא ובן נביא, וכל נביא שנתפרש
שמו ולא נתפרש שם אביו – הוא נביא ואביו אינו נביא". נבואתו של
אמוץ אביו של ישעיהו ופעילותו הנבואית מזוהים על ידי חז"ל עם
הנזכר בספר דברי הימים ב כה. שם בפסוקים ז, ט מכונה אמוץ איש
האלהים ובפסוקים טו, טז נביא.⁶

ועוד מסורת בידינו מאבותינו (מגילה י ע"ב): "דאמר רבי לוי...
אמוץ ואמציה אחים היו", ולפי זה נמצא שישעיהו היה אחיינו של
אמציהו מלך יהודה.

כמו כן רמזו חז"ל כי ישעיהו היה גם מחותנו של המלך חזקיהו.⁷
כתוצאה מכך היה ישעיהו גם סבו של המלך מנשה, שהיה בנם של
חזקיהו וחפצי-בה, בתו של הנביא.⁸

על פי נתונים אלה ברור כי ישעיהו הירושלמי⁹ היה ממכובדי
ירושלים.¹⁰ הוא הוגדר כ"נסיך" הן מבחינה נבואית הן מבחינה פוליטית.

הקדמה: פרק א פסוק א

מעמד זה אפשר לו להשמיע ברמה את קולו. גם מפשט הכתובים מוכח כי הייתה לישיעיהו גישה ישירה וחופשית¹¹ למלכי יהודה.¹²

אֲשֶׁר חָזָה עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם

רוב נבואותיו של ישעיהו הן על ירושלים ועל ממלכת יהודה.¹³ אם נראה את פרקי המשאות (יג-כג) כספר בפני עצמו העוסק ברובו הגדול באומות העולם, מעטות הן הנבואות שאינן על יהודה וירושלים.¹⁴

בִּימֵי עֲזִיָּהוּ יוֹתֵם אַחֲזוּ יְחֻזְקִיָּהוּ מַלְכֵי יְהוּדָה

ישעיהו התנבא במשך תקופה ארוכה מאוד. עוזיהו מלך חמישים ושתיים שנה,¹⁵ יותם מלך שש עשרה שנה,¹⁶ אחז מלך גם הוא שש עשרה שנה,¹⁷ חזקיהו מלך עשרים ותשע שנה.¹⁸ מנשה אינו מופיע בכותרת של הספר אף על פי שישעיהו חי וכנראה גם התנבא רבות בימיו,¹⁹ לכן יש להוסיף לחישוב שנות פעילותו גם שנים מספר מתקופתו של מנשה. אמנם יש להפחית מסיכום זה לפחות כמחצית שנות מלכות עוזיהו, וכן ייתכן שחלקים ניכרים משנות מלכות יותם ואחז כלולים בחצי השני של מלכות עוזיהו. אולם גם לאחר הפחתות אלה אנו מקבלים פעילות נבואית שנמשכת כשישים שנה.²⁰

נביאים מקבילים לישעיהו

חז"ל קבעו (פסחים פז ע"א): "בפרק אחד נתנבאו ארבעה נביאים... ואלו הן: הושע, ישעיה, עמוס, ומיכה".

השוואת פסוקנו לכותרות של הספרים הושע, עמוס ומיכה מלמדת אותנו את סדר פעילותם והיחס בין נבואותיהם:

דָּבָר ה' אֲשֶׁר הָיָה אֶל הוֹשֵׁעַ בֶּן בְּאֵרִי בִּימֵי עֲזִיָּהּ יוֹתֵם אַחֲזוּ יְחֻזְקִיָּהּ
מַלְכֵי יְהוּדָה וּבִימֵי יִרְבֵּעַם בֶּן יוֹאֵשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל: תַּחֲלַת דְּבַר ה'
בְּהוֹשֵׁעַ... (הושע א א-ב).²¹

דְּבַרֵי עָמוֹס אֲשֶׁר הָיָה בְּנֶקְדִים מִתְּקוּעַ אֲשֶׁר חָזָה עַל יִשְׂרָאֵל בִּימֵי
עֲזִיָּהּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וּבִימֵי יִרְבֵּעַם בֶּן יוֹאֵשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל שְׁנַתִּים לְפָנַי
הָרַעַשׁ (עמוס א א).

דָּבַר ה' אֲשֶׁר הָיָה אֶל מִיכָה הַמַּרְשֵׁתִי בִימֵי יוֹתָם אֲחֹזֵי יְחֻזְקִיָּה מִלְכֵי
יְהוּדָה אֲשֶׁר חָזָה עַל שְׁמֵרוֹן וִירוּשָׁלַם (מיכה א א).

מן הפסוקים עולה כי מיכה הוא האחרון מבין הארבעה, שהרי החל להתנבא רק בימי יותם.

כיוון שחז"ל לימדונו (מדרש תנחומא [ורשא] פרשת צו סימן יג ועוד) "כי ביום שעמד עוזיה להקטיר בהיכל רעשו שמים וארץ", הרי שעמוס שהחל להתנבא שנתיים לפני הרעש קדם לישעיהו שהחל להתנבא עם הרעש.²²

חז"ל גם קבעו (פסחים פז ע"א ומקבילות): "תחלת דבר ה' בהושע', וכי בהושע דבר תחלה? והלא ממשה עד הושע כמה נביאים! אמר רבי יוחנן: תחלה לארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק", נמצא שהסדר הוא ברור: הושע, עמוס, ישעיהו ומיכה.

כדי להעשיר את הלימוד, ננסה בהמשך דרכנו לזהות את הנבואות המקבילות ולהשוות ביניהן.²³

המבנה של ספר ישעיהו

ספר ישעיהו²⁴ נכתב כנראה לאורך ציר הזמן מתוך הקפדה על עיקרון זה, לכן נוכל להציע את חלוקת הספר בדרך הבאה, כשפסוקנו מהווה כותרת גם מבחינה זו:

פרקים א-1 – פרקי עוזיהו²⁵

פרקים ז-יב – פרקי אחז²⁶

פרקים יג-כג – פרקי המשאות²⁷

פרקים כד-לט – פרקי חזקיהו²⁸

פרקים מ-סו – פרקי מנשה²⁹

כדי להבין את נבואת ישעיהו ננסה להבין מה התרחש בירושלים בתקופת עוזיהו, מבחינה רוחנית, פוליטית, כלכלית וצבאית. נבחן את הפוליטיקה הפנימית בממלכת יהודה וגם את היחסים הבינלאומיים של הממלכה בתקופה זו.

הקדמה: פרק א פסוק א

לפי דברינו, קשה להבין את תקופת עוזיהו ללא הכרת רקע התקופה. היכרות עם המאורעות המרכזיים שהתרחשו קודם לזמנו והבנת התהליכים הרוחניים-נבואיים והפוליטיים-מלכותיים שקדמו לישיבתו של עוזיהו על כסאו של דוד יעזרו מאוד להבין את מקומם של הנביא והנבואה באותו דור.

הרקע ליחסי המלך והנביא

המלכות בישראל מופקדת על ניהול הממלכה במציאות משתנה ומתחדשת. העקרונות הקבועים והבלתי משתנים שניתנו למשה בסיני אמורים להיות נר לרגלה³⁰ והחלטות ענייניות בהוראת שעה אמורות להיות מבוקרות על ידי הנביאים.³¹

לכאורה פנה אמציהו בן יהואש³² מלך יהודה בתחילת דרכו לדרך חדשה ושונה מזו של קודמיו. יהואש אביו היה "אוד מוצל מאש" שניצל מ"גיא ההריגה" על ידי יהושבע דודתו³³ ודודו יהוידע הכוהן הגדול.³⁴ בשנה השביעית לחייו ולהיותו במחבוא המליכו יהוידע לאחר שארגן מרד נגד עתליה. לאחר המלכתו של יהואש הוציא יהוידע את עתליה להורג.³⁵ כל עוד הודרך בידי יהוידע הכוהן הגדול הלך יהואש בדרך הנכונה.³⁶ אך עם מותו של מורו ורבו, מצילו ומגדלו:

בְּאוֹ שָׂרֵי יְהוּדָה וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לַמֶּלֶךְ אֲזַ שָׁמַע הַמֶּלֶךְ אֲלֵיהֶם. וַיַּעֲזְבוּ
אֶת בֵּית ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם וַיַּעֲבְדוּ אֶת הָאֲשֵׁרִים וְאֶת הָעֲצָבִים
וַיְהִי קֶצֶף עַל יְהוּדָה וַיְרוּשָׁלַם בְּאֲשַׁמְתָם זֹאת. וַיִּשְׁלַח בָּהֶם
נְבִיאִים לְהַשִּׁיבָם אֶל ה' וַיַּעֲדוּ כָם וְלֹא הֶאֱזִינוּ. (דברי הימים
ב כד יז-יט)

השרים שהשפיעו לרעה על דרכו של יהואש היו כנראה השרים שנותרו בתפקידם מתקופת הממשל של עתליה, אחזיה ואולי אף יהורם, מלכים שהיו מהרשעים ביותר בתולדות ממלכת יהודה.³⁷ המשבר ביחסי מלך וכוהן הגיע לשפל נורא כאשר זכריה, בנו של יהוידע, נביא וכוהן נרצח במקדש ה'. הכתוב איננו חושך בשבט לשונו בתארו שפלות רוחנית זו:

וּרְוַח אֱלֹהִים לְבָשָׂה אֶת זְכָרֶיהָ בֶּן יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן וַיַּעֲמֵד מֵעַל לְעַם
וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה אָמַר הָאֱלֹהִים לְמָה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת מִצְוֹת ה' וְלֹא
תִצְלִיחוּ כִּי עֲזַבְתֶּם אֶת ה' וַיַּעֲזֹב אֶתְכֶם. וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו וַיִּרְגְּמוּהוּ
אֲבָן בְּמִצְוֹת הַמִּלְךָ בַּחֲצַר בֵּית ה'. וְלֹא זָכַר יוֹאֵשׁ הַמֶּלֶךְ הַחֲסֵד
אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוֹיָדָע אָבִיו עִמּוֹ וַיְהַרְגֵם אֶת בָּנָו וּכְמוֹתָו אָמַר יָרָא ה'
וַיִּדְרָשׁ. (שם כד כ-כב)

לעומת כל זאת בולטת לטובה התנהגותו של אמציהו בן יואש מלך יהודה. אמציהו החליט לנסות ולהחזיר את ההגמוניה היהודית על ארץ אדום שאבדה כמה דורות קודם לכן, כנראה בימי יהושפט.³⁸ כדי להבטיח את הצלחתו, שוכר³⁹ אמציהו מאה אלף חיילים ישראלים.⁴⁰ אמוץ אחיו, איש האלהים⁴¹ ואביו של ישעיהו, דורש ממנו לשלוח את התגבורת חזרה לביתם. וזה לשון הכתוב (דה"ב כה ז-ח): "הַמֶּלֶךְ אֶל יְבֵא עֲמָךְ צָבָא יִשְׂרָאֵל כִּי אֵין ה' עִם יִשְׂרָאֵל כֹּל בְּנֵי אֶפְרַיִם. כִּי אִם בֵּא אֶתְהָ עֲשֵׂה חֲזֹק לְמִלְחָמָה יִכְשִׁילְךָ הָאֱלֹהִים לְפָנַי אוֹיֵב כִּי יֵשׁ פֶּחַ בְּאֱלֹהִים לְעֹזֹר וְלֹהֲכָשִׁיל". אמציהו מקשה: "וַיִּמָּה לְעֲשׂוֹת לְמַאֲת הַכֶּכֶר אֲשֶׁר נִתְּתִי לְגִדּוֹד יִשְׂרָאֵל?", והנביא עונה לו: "וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים יֵשׁ לָה' לָתֵת לְךָ הַרְבֵּה מִזֶּה" (שם ט). אמציהו שומע בקולו של הנביא ומשלח את צבא הישראלים, וזאת על אף ההפסד הכספי וחרון האף מצדם על הפרת ההסכם. אמציהו מנצח את האדומים ניצחון מוחץ עם חיילי יהודה בלבד.⁴²

לצערנו, ניצחונו של אמציהו הביא אותו לסדרת כישלונות, כשעברה גוררת עברה.

א. אכזריות כלפי האדומים המנוצחים. מיד אחרי הניצחון פועל אמציהו בדרך שאינה מתאימה לבן אנוש, וקל וחומר איננה מתאימה לבן ישראל:⁴³ "וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים חַיִּים שָׁבוּ בְנֵי יְהוּדָה וַיְבִיאוּם לְרֹאשׁ הַסְּלֵעַ וַיִּשְׁלִיכוּם מִרֹאשׁ הַסְּלֵעַ וְכָלָם נִבְקָעוּ" (שם יב).⁴⁴

ב. כישלון באיסור עבודה זרה. תפיסת עולם אלילית הביאה אותו לנסות ולפייס את אלילי העם המנוצח: "וַיְהִי אַחֲרַי בּוֹא אֲמַצְיָהוּ

הקדמה: פרק א פסוק א

- מֵהַכּוֹת אֶת אַדְוָמִים וַיִּבֹא אֶת אֱלֹהֵי בְנֵי שְׁעִיר וַיַּעֲמִידֵם לוֹ לְאֱלֹהִים
וְלַפְנֵיהֶם יִשְׁתַּחֲוֶה וְלָהֶם יִקְטֹר" (שם יד).
- ג. כִּשְׁלוֹן בְּאֵי-קִבְלַת תּוֹכַחַה שֶׁל הַנְּבִיא וְהַתְּנַגְּשׁוֹת חֲזִיתִית בֵּין שְׁתֵּי
הַרְשׁוּיּוֹת, תּוֹךְ אִיוֹם בְּהַפְעֵלַת כּוֹחַ מִצַּד הַמֶּלֶךְ: "וַיֹּאמֶר לוֹ הַלְיוֹעֵץ
לְמַלְךְ נְתַנּוּךְ חֲדַל לְךָ לְמָה יִכּוּךְ" (שם).
- ד. מִשְׁבַּר זֶה הוֹבִיל לַחֲטָא נּוֹרָא נּוֹסֵף: מִלַּחַמַת אַחִים יּוֹזְמָה כִּנְגַד
מַמְלַכַת יִשְׂרָאֵל.⁴⁵

בסופה של מלחמה זו מוצא את עצמו אמציהו במצב קשה שיפורט בהמשך. את כסאו מקבל עוזיהו, בנו עול הימים. לעומת אביו, בוחר עוזיהו הצעיר לחזור אל דרך הישר, ובשלב ראשון הוא עושה לו רב, ומנהל את ענייניו על פי הדרכתו. מורו ורבו היה הנביא זכריה. וזה לשון הכתוב: "וַיְהִי לְדָרֶשׁ אֱלֹהִים בְּיָמַי זְכַרְיָהוּ⁴⁶ הַמֵּבִין בְּרֵאת הָאֱלֹהִים וּבִיָּמַי דָּרְשׁוּ אֶת ה' הַצְּלִיחוּ הָאֱלֹהִים" (שם כו ה).

לסיכום אפשר לומר כי המורשת הרוחנית שקיבל עוזיהו מאבותיו הייתה שלילית. אין הכוונה רק לאבות אבותיו ונשותיהם,⁴⁷ אלא גם לאביו, שהחל לתקן – וקלקל גם הוא. עוזיהו עולה לשלטון כשמערכת היחסים בין בית המלוכה לנביאים נמצאת בשפל המדרגה. למרות זאת הוא הכפיף עצמו לנביא "הרואה" – זכריה, וראה עצמו כתלמידו. דרך רוחנית מומלצת זו הביאה את עוזיהו להצלחותיו המרשימות, כפי שיפורט בפרקים הבאים. בהמשך נדון גם בקשריו של עוזיהו עם הנביא ישעיהו.

הרקע הצבאי, הפוליטי והמדיני

המפגש הטעון של הנביא אמוץ עם אחיו אמציהו מלך יהודה, בעקבות סדרת החטאים לאחר הניצחון על אדום, הסתיים בהכרזה של הנביא: "וַיֹּאמֶר יְדַעְתִּי כִּי יַעֵץ אֱלֹהִים לְהַשְׁחִיתֶךָ כִּי עָשִׂיתָ זֹאת וְלֹא שָׁמַעְתָּ לְעֲצָתִי" (שם כה טז).

כדי לקשר את המאורע הטראומתי הבא לחטא הקודם, משתמש הכתוב בפתחה: "וַיֹּנֶעַץ אֲמַצְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה" (שם יז).⁴⁸

אמציהו שניצח את האדומים מחליט לדרוש מיהואש בן יהואחז בן יהוא מלך ישראל להכיר בהגמוניה של יהודה על ישראל, ולחלופין להתייצב לדו-קרב לאומי שבו תוכרע השאלה "מי בראש".⁴⁹ אמציהו מנסח את דרישתו כך: "וַיִּשְׁלַח אֶל יוֹאֵשׁ בֶּן יְהוֹאָחָז בֶּן יְהוּא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לְךָ לְכָה נִתְרָאָה פָּנִים". יואש מלך ישראל מצד אחד מזלזל בדרישה זו ומצד שני אינו מעוניין במלחמת אחים. תגובתו של יואש מנוסחת בדרך מיוחדת, וזה לשונה:

וַיִּשְׁלַח יוֹאֵשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶל אֲמֻצַּיְהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה לֵאמֹר הַחֹחַ אֲשֶׁר בְּלִבְנוֹן שְׁלַח אֶל הָאָרֶז אֲשֶׁר בְּלִבְנוֹן לֵאמֹר תִּנְהַ אֶת בֵּיתְךָ לְבָנֵי לְאִשָּׁה וְתַעֲבֹר חֵית הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר בְּלִבְנוֹן וְתִרְמַס אֶת הַחֹחַ. אֲמַרְתָּ הִנֵּה הֵכִיתָ אֶת אֲדוֹם וְנִשְׂאַךְ לְבָךְ לְהַכְבִּיד עִתָּה שָׂבָה בְּבֵיתְךָ לְמָה תִּתְגַּדֶּה בְּרָעָה וְנִפְלֹתָ אֶתָּה וְיְהוּדָה עִמָּךְ (שם יח-יט; מלכים ב יד ח-יא).

נוהג שבעולם מימים ימימה שהמלך החזק, "ההגמון", לוקח לו לאישה את בתו של המלך החלש יותר, "הווסאל".⁵⁰ יואש מדמה את עצמו במשל לארז הלבנון הנדרש בידי הבזוי שבשיחים, ה"חוח", האטו, לתת לו את בתו לאישה ובכך להכיר בעליונותו של החוח על הארז. דרישה מגוחכת זו איננה זוכה אפילו למענה, וכוחות הטבע עושים את שלהם. חיית השדה, בלי משים, רומסת את החוח.

נפילתו של אמציהו

אמציהו, שהקב"ה מכביד את לבו, איננו מוותר.⁵¹ המערכה מתרחשת סמוך לבית שמש אשר ליהודה ותוצאותיה ברורות: "וַיִּנְגַף יְהוּדָה לְפָנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנְסוּ אִישׁ לְאֹהֲלָיו" (שם, שם יב; דה"ב כד כב). אמציהו באופן אישי⁵² וממלכת יהודה משלמים מחיר כבד על הרפתקה מיותרת זו. יואש מבטא את ההגמוניה הישראלית על ירושלים⁵³ במעשים הבאים: "וַיִּפְרֹץ בְּחֹמֹת יְרוּשָׁלַם בְּשַׁעַר אֶפְרַיִם

הקדמה: פרק א פסוק א

עַד שְׁעַר הַפְּנֵה אַרְבַּע מֵאוֹת אַמָּה. וְלָקַח אֶת כָּל הַזֶּהָב וְהַכֶּסֶף וְאֵת כָּל הַכֶּלִים הַנִּמְצָאִים בְּבֵית ה' וּבְאֲצֻרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֵת בְּנֵי הַתְּעַרְבוֹת וַיָּשֶׁב שְׁמֶרֶוֹנָה" (מל"ב יד יג-יד; דה"ב כה כג-כד).

וזה פשר הפסוקים:

א. יואש מלך ישראל מבטל את יכולתה של ממלכת יהודה לנהל מדיניות ביטחון עצמאית.

פריצה בחומתה הצפונית של ירושלים מ"שער אפרים" עד "שער הפנה"⁵⁴ משמעותה פגיעה בנקודת התורפה של העיר מבחינה ביטחונית.⁵⁵

ב. באמצעות העברת האוצרות מבטל יואש מלך ישראל את יכולתה של ממלכת יהודה להתנהלות כלכלית עצמאית.

ג. בני התערבות הם הנציגים הדיפלומטיים ו"בני הערובה".⁵⁶ על ידי העברתם לשומרון נוטל יואש מממלכת יהודה את האפשרות לנהל מדיניות חוץ עצמאית.

ניהול מדיניות עצמאית בנושאי ביטחון, כלכלה וחוץ הוא מסממני הריבונות הבולטים ביותר. על כן ברור למה פגע יואש דווקא בהם. ערב עלייתו של עוזיהו לשלטון נמצאות ממלכת יהודה וירושלים באחת מנקודות השפל העמוקות ביותר שלהן בימי בית ראשון. פסוק הסיכום של פרשה זו והפסוק הפותח את הפרשה הבאה אומרים דרשני, וזה לשון הכתוב:

וַיִּשְׁכַּב יְהוֹאָשׁ עִם אֲבֹתָיו וַיִּקְבֹּר בְּשֶׁמֶרוֹן עִם מְלָכֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּמְלֹךְ יִרְבֵּעַם בְּנֵו תַחְתָּיו. וַיְחִי אֲמֻצְיָהוּ בֶן יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה אַחֲרֵי מוֹת יְהוֹאָשׁ בֶּן יְהוֹאָחָז מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל חֲמֵשׁ עָשָׂר שָׁנָה (שם טז-יז; שם כה).

לשיטת סדר עולם רבה (פרק יט), שרש"י צועד בעקבותיה לאורך כל הדרך: "בו בפרק מת יהוואש, ובא לו אמציה ירושלם".⁵⁷ יואש מלך ישראל שילם מחיר כבד על הפגיעה במעמדה של ירושלים. מיד אחרי

הניצחון הובא יואש אלי קבר, ואילו אמציהו המובס חי עוד חמש עשרה שנה.⁵⁸

חזרתו של אמציהו בשנה הארבע עשרה למלכותו⁵⁹ כבושת פנים לירושלים לא הייתה פשוטה. וזה תיאור הכתוב לאירוע:

וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו קֶשֶׁר בִּירוּשָׁלַם וַיִּנָּס לְכִישָׁה וַיִּשְׁלְחוּ אַחֲרָיו לְכִישָׁה
וַיִּמָּתְהוּ שָׁם. וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ עַל הַסּוּסִים וַיִּקְבְּרוּ בִירוּשָׁלַם עִם אֲבֹתָיו
בְּעִיר דָּוִד (מלכים ב יד יט-כ).

לשיטת רש"י,⁶⁰ מה שמתואר בחלק הראשון של הפסוק: "וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו קֶשֶׁר בִּירוּשָׁלַם וַיִּנָּס לְכִישָׁה", התרחש מיד אחרי המפלה בבית שמש וחזרתו של אמציהו המושפל לירושלים. במשך חמש עשרה שנים נוספות חי אמציהו בלכיש,⁶¹ כמי שאוחז בתואר "מלך" אך לא מלך בפועל. באותן שנים מלך בפועל בנו, יורש העצר עוזיהו.⁶² רציחתו של אמציהו המתוארת בחלק השני של הפסוק התרחשה בסוף אותן חמש עשרה השנים.⁶³

בדברי הימים (ב כה כז) הדברים מפורשים עוד יותר: "וַיִּמָּעַת אֲשֶׁר סָר אֲמַצְיָהוּ מֵאַחֲרֵי ה' וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו קֶשֶׁר בִּירוּשָׁלַם וַיִּנָּס לְכִישָׁה".

לעומת שיטת רש"י, לשיטת הרד"ק המלחמה נגד יואש הייתה בשנה הארבע עשרה למלכותו של אמציהו.⁶⁴ אז התחיל תהליך הידרדרות כמפורש בדברי הימים.⁶⁵ בשנה העשרים ותשע למלכותו קשרו עליו עבדיו. אמציהו ניסה לברוח ללכיש, אבל הקושרים השיגוהו שם, רצחו אותו והוא נקבר בירושלים. לשיטה זו עוזיהו עלה לשלטון רק אחרי מות אביו.

אם נסכם, המחלוקת היא אם עוזיהו מלך בעוד אביו אמציהו חי בגלות בלכיש (רש"י), או שעוזיהו עלה לשלטון אחרי מות אביו (רד"ק).

עלייתו של עוזיהו למלכות

עם עלייתו של עוזיהו לשלטון, חל מהפך פוליטי, צבאי ומדיני. וזה לשון הכתוב (מלכים ב יד כא-כב): "וַיִּקְחוּ כָּל עַם יְהוּדָה אֶת עֲזַרְיָה

וְהוּא בֶן שֵׁשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה וַיִּמְלְכוּ אֹתוֹ תַּחַת אָבִיו אַמְצִיָּהוּ. הוּא בָּנָה אֶת
אֵילַת וַיִּשְׁבֶּהָ לַיהוּדָה אַחֲרֵי שֶׁכַּב הַמֶּלֶךְ עִם אֲבֹתָיו”.

לשיטת רש"י, הפסוק בא ללמדנו שאירעו מאורעות נוספים תחת הנהגתו של עוזיהו קודם למותו של אמציהו, כאשר עוזיהו מלך בפועל בירושלים. לאחר שאמציהו ברח ללכיש החל תהליך שיקום של ממלכת יהודה. אחד משיאיו של הליך זה היה בניין אילת מחדש כנמל יהודי. זמנו של שלב זה היה רק לאחר רציחתו של אמציהו בלכיש. לשיטת הרד"ק, הכתוב בא ללמדנו כי החל מהפך מיד אחרי מות אמציהו, רק אז ישב עוזיהו על כס המלוכה והדבר הראשון שקרה היה השבת אילת לגבול ממלכת יהודה ובנייתה.⁶⁶

לבניית אילת משמעות אדירה. היכולת להרחיב את הגבול הדרומי עד לים סוף מוכיחה כי יהודה היא מדינה עצמאית ובעלת יכולת לנהל מדיניות צבאית וכלכלית ולקשור קשרי חוץ. כל הסממנים של כפיפותה של ירושלים לשומרון נעלמו כלא היו. המהפך מתואר בפרוטרוט בדברי הימים (ב כו ו-ח):

וַיֵּצֵא וַיִּלְחֶם בַּפְּלִשְׁתִּים וַיִּפְרֹץ אֶת חוֹמַת גַּת וְאֶת חוֹמַת יְבֵנָה וְאֶת
חוֹמַת אֲשְׁדוֹד וַיְבַנֶּה עָרִים בְּאֲשְׁדוֹד וּבַפְּלִשְׁתִּים. וַיַּעֲזְרוּהוּ הָאֱלֹהִים עַל
פְּלִשְׁתִּים וְעַל הָעֲרָבִים הַיֹּשְׁבִים בְּגוֹר בְּעַל וְהַמְּעוֹנִים. וַיִּתְּנוּ הָעַמּוֹנִים
מִנְחָה לְעֹזִיָּהוּ וַיִּלְךְ שָׁמוּ עַד לְבוֹא מִצְרַיִם כִּי הִחֲזִיק עַד לְמַעְלָה.

הניצחון על הפלשתים אפשר מצד אחד פריצת חומותיהן של שלוש ערים חשובות, ומצד שני בניית ערים יהודיות באזור אשדוד ובאזורים נוספים. להישג זה אין תקדים. לא ידוע על תקופה נוספת בימי הבית הראשון שבה היה שלטון יהודי והתיישבות יהודית בהיקף שכזה באזור זה, אזור ההתיישבות הגרעיני של הפלשתים.⁶⁷

הניצחונות על שאר העמים ששלטו עד כה על מרחבי הדרום, קבלת המנחה והסיכום המרשים: "וַיִּלְךְ שָׁמוּ עַד לְבוֹא מִצְרַיִם כִּי הִחֲזִיק עַד לְמַעְלָה" – מלמדים על השינוי הפוליטי המדהים שהצליח עוזיהו לחולל במעמדה של ממלכת יהודה תוך זמן קצר יחסית.

תנופת בנייה בירושלים ובעיקר חיזוקה מבחינה ביטחונית משתקפים בפסוק הבא (שם ט): "וַיִּבְנֶן עֲזִיָּהוּ מַגְדָּלִים בִּירוּשָׁלַם עַל שְׁעַר הַפְּנֵה וְעַל שְׁעַר הַגֵּיא וְעַל הַמִּקְצוֹעַ וַיַּחֲזֶקֶם". פעילות זו בולטת מאוד בהשוואה לפריצה בחומה באותו אזור בידי יואש מלך ישראל שנים ספורות קודם לכן.

הניצחונות הצבאיים הושגו גם כתוצאה של השקעה בתקציב הביטחון, וזאת בשני אופנים: א. בניית צבא קבע גדול; ב. ציודו בציוד חדיש פרי פיתוח מקורי מאותה תקופה. כנראה מדובר בתהליך משולב ומעגלי. חיזוק הצבא השפיע על קצב הניצחונות הצבאיים והיקפם והניצחונות בשדה הקרב השפיעו על ההשקעות בגיוס כוח אדם וציודו במיטב הציוד הצבאי והשקעות נוספות בתחום הפיתוח. כפי שנוכיח לקמן כנראה הפכה יהודה אף ליצואנית של ציוד צבאי, מה שחיזק את הכלכלה ואפשר הגדלת תקציבי הביטחון בצורה ניכרת.

וַיְהִי לְעִזְיָהוּ חֵיל עֲשֵׂה מִלְחָמָה יוֹצֵאֵי צָבָא לְגִדּוּד בְּמִסְפַּר פְּקָדָתָם בְּיַד יַעֲיָאל הַסּוֹפֵר וּמַעֲשֵׂיָהוּ הַשּׁוֹטֵר⁶⁸ עַל יַד חֲנַנְיָהוּ מִשְׂרֵי הַמֶּלֶךְ. כָּל מִסְפַּר רָאשֵׁי הָאֲבוֹת לְגִבּוּרֵי חֵיל אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מְאוֹת. וְעַל יָדָם חֵיל צָבָא שְׁלֹשׁ מְאוֹת אֶלֶף וְשִׁבְעַת אֲלָפִים וְחֲמִשׁ מְאוֹת עוֹשֵׂי מִלְחָמָה בְּכַח חֵיל לְעֹזֵר לְמֶלֶךְ עַל הָאוֹיֵב (שם יא-יג).

הקמת צבא קבע גדול מתוארת בפסוקים אלה. צבא קבע בסדר גדול כזה יש לו אח ורע רק בימי שלמה. בצבא של עוזיהו היו כנראה שלוש מאות אלף לוחמים, אלפיים ושש מאות קצינים ושבעת אלפים וחמש מאות לוחמים ביחידות מובחרות.

הציוד המיוחד והחדיש מתואר כך: "וַיִּבְנֶן לָהֶם עֲזִיָּהוּ לְכָל הַצָּבָא מַגְנִים וְרִמְחִים וְכוּבְעִים וְשָׂרִינּוֹת וְקִשְׁתוֹת וְלֵאבָנֵי קִלְעִים. וַיַּעַשׂ בִּירוּשָׁלַם חֲשֻׁבָנוֹת מִחֲשֻׁבַת חוֹשֵׁב לְהִיּוֹת עַל הַמַּגְדָּלִים וְעַל הַפְּנּוֹת לִירוֹא בַּחֲצִים וּבְאֲבָנִים גְּדוֹלוֹת" (שם יד-טו).

שמעון של תעשיית הנשק והיכולות הצבאיות של עוזיהו הגיע כנראה, לכל רחבי העולם של אותה תקופה.⁶⁹ ייתכן שמשלחות מרחבי

הקדמה: פרק א פסוק א

העולם, כמו בימי שלמה,⁷⁰ הגיעו כדי להתרשם וללמוד. כמבואר בכתוב: "וַיֵּצֵא שְׁמוֹ עַד לְמַרְחֹק כִּי הִפְלִיא לְהַעֲזֹר עַד כִּי חָזַק" (שם טו). נקודה נוספת שהכתוב מאיר עליה היא הצלחתו הכלכלית של עוזיהו. השיפור במצב הכלכלי הושג בעיקר בזכות שני גורמים:

א. שליטה על דרכי המסחר בנגב,⁷¹ כמו למשל דרך הבשמים המפורסמת. עובדה זו אפשרה לעוזיהו לגבות מכס ולקבל תמלוגים מהסוחרים שהעבירו את אוצרות אפריקה והמזרח דרך המדבר. עוזיהו דאג לביטחון השיירות ולסיפוק צורכיהן באמצעות הקמת המבצרים וחפירת הבורות. הגברת הביטחון והבטחת הצרכים הגבירו, מן הסתם, את הפעילות הכלכלית וממילא הגבירו את רווחיו של עוזיהו. דבר זה אפשר לו להשקיע יותר בבניית כוחו הצבאי ובהעסקת אנשי קבע נוספים. השליטה על דרכי המסחר במדבר, הבטחת ביטחון הסוחרים וסיפוק צורכיהם מתוארים בחצי הפסוק הבא: "וַיִּבֶן מִגְדָּלִים בְּמִדְבָּר וַיַּחֲצֵב בְּרוֹת רַבִּים... (שם י)".

ב. פריחה בתחום החקלאי אפיינה גם היא, כנראה, את תקופת עוזיהו. ארץ ישראל נתנה את פרותיה בעין יפה וגם במקנה בצאן ובבקר שרתה הברכה. זאת כפי שהבטיחה התורה: "וְאֵהְבָה וּבְרַכָּה וְהִרְבָּה וַיִּבְרַךְ פְּרֵי בְטֶנְךָ וּפְרֵי אֲדָמָתְךָ דִּגְגֶךָ וְתִירְשֶׁךָ וַיִּצְהַרְךָ שֹׁגֵר אֲלֶיךָ וְעִשְׂתֶּרֶת צֹאנֶךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ" (דברים ז יג).⁷²

וכפי שמתואר בתקופת עוזיהו: "כִּי מִקְנֵה רֶב הָיָה לוֹ וּבִשְׁפֹלָה וּבְמִישׁוֹר אֲפָרִים וְכִרְמִים בְּהָרִים וּבְכַרְמֵל כִּי אֵהָב אֲדָמָה הִיא" (שם י)⁷³. לסיכום, אפשר לקבוע בוודאות כי המהפך שהתרחש עם עליית עוזיהו לשלטון, לא היה רק בתחום הרוחני אלא גם בתחום הצבאי ובתחום הכלכלי, הן מההיבט המסחרי הן מההיבט החקלאי. בהשוואה לתקופת אביו, הצליח עוזיהו להעלות את ממלכתו מבירא עמיקתא לאיגרא רמא. מהפך זה בא מן הסתם לידי ביטוי בנבואות ישעיהו.

בהמשך ננסה לאתר את התייחסותו של הנביא למציאות החדשה שנוצרה.

הקשר עם ממלכת ישראל

כמבואר לעיל, מיד לאחר מלחמת האחים בבית שמש עלו לשלטון ביהודה ובישראל שני מלכים ששינו את טעמם לטובה בענייני מחלוקות. חז"ל מגדירים את היחסים בין עוזיהו וירבעם השני, בן יואש, כך (סדר עולם רבה פרק יט): "שניהם מלכו כאחת". ביטוי זה יכול להתפרש, וכך פירושוהו הקדמונים, בצורה מצומצמת לעניין תאריך עלייתם לשלטון. אבל עיון בפסוקים מראה שייתכן שיש עומק נוסף להגדרה זו כמבואר להלן.

במקביל להצלחותיו של עוזיהו בדרום הארץ, זוכה ירבעם השני להרחיב את גבול ישראל לכיוון צפון מזרח. ירבעם זוכה להתגשמותה של נבואת יונה, שניתנה כנראה כשכר על המהפכה הרוחנית של יהוא.⁷⁴ וזה לשון הכתוב (מלכים ב יד כה): "הוא הָשִׁיב אֶת גְּבוּל יִשְׂרָאֵל מִלְּבוֹא חֲמַת עַד יָם הָעַרְבָה כַּדָּבַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דָּבַר בְּיַד עַבְדּוֹ יוֹנָה בֶן אַמְתִּי הַנְּבִיא אֲשֶׁר מָגַת הַחֶפֶר".

הרחבת הגבול עד לחמת, מחזירה את ממלכת ישראל לימי דוד ושלמה,⁷⁵ לכן, אין פלא שהכתוב חוזר ומונה אותה בפסוק הסיכום (שם כח): "וַיֵּתֶר דָּבָרֵי יִרְבְּעָם וְכָל אֲשֶׁר עָשָׂה וַגְּבוּרָתוֹ אֲשֶׁר נָלְחָם וְאֲשֶׁר הָשִׁיב אֶת דְּמֹשֶׁק וְאֶת חֲמַת לַיהוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל הֲלֹא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל".

הביטוי "לַיהוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל" יכול בהחלט לרמוז לשיתוף פעולה ואיחוד חלקי לפחות, בין שתי הממלכות. כך פירש ר"ז יעבץ⁷⁶ ונמצאו לדבר סימוכין גם בתעודות אשוריות שנחשפו רק בדורנו.⁷⁷

איחודן של שתי הממלכות רמוז כנראה גם בביטוי נוסף. ירבעם המשיך למלוך גם לאחר שעוזיהו נצטרע. מסתבר כי שיתוף הפעולה בין שתי הממלכות המשיך גם תחת הנהגת יותם בן עוזיהו. לכן אין זה פלא שבפסוק הסיכום של ימי יותם (דה"ב כז ז) אנו מוצאים את

הקדמה: פרק א פסוק א

הביטוי הבא: "וַיִּתֵּן דְּבָרֵי יוֹתָם וְכָל מַלְחַמְתּוֹ וְדַרְכּוֹ הֵנָּם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה"⁷⁸. ישראל ויהודה יחד.

חיצוק נוסף נביא מאזכור המפקד המשותף ליותם ולירבעם בדברי הימים (א ה ז): "כָּל־הַתִּיחָשׁוּ בַיְמֵי יוֹתָם מֶלֶךְ יְהוּדָה וּבַיְמֵי יִרְבֵּעַם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל"⁷⁹. מפקד משותף הנו סימן מובהק לשיתוף פעולה.

ייתכן שבכך מתקן ירבעם השני את מה שקלקל ירבעם הראשון. ירבעם בן נבט מרד בשלמה, בגיבויו של הנביא אחיה השילוני.⁸⁰ הוא סירב לשיתוף פעולה בין שתי הממלכות אלא אם תתקבל דרישתו לשליטה של שאר שבטי ישראל על יהודה. כך תיארו חז"ל את השתלשלות הדברים (סנהדרין קב ע"א):

אחר הדבר הזה לא שב ירבעם מדרכו הרעה, מאי אחר? אמר רבי אבא: אחר שתפשו הקדוש ברוך הוא לירבעם בבגדו, ואמר לו: חזור בך, ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן, אמר לו, מי בראש – בן ישי בראש – אי הכי לא בעינא (אם כך איני רוצה).

כאשר עוזיהו וירבעם מולכים כאחד, כשעוזיהו מלך ירושלים מוביל, יש בכך תיקון גם לקלוקל של יואש שהשפיל את ירושלים וגם לחוסר הסכמתו של ירבעם הראשון להכיר בעליונותה של ממלכת יהודה.

הכישלון

מיד לאחר תיאורי ההצלחה יוצאי הדופן האלה מדגיש הכתוב כי כל ההישגים הללו ירדו לטמיון, מבחינת עוזיהו,⁸¹ ביום אחד, באותו יום שבו החל ישעיהו להתנבא כפי שנאריך לבאר לקמן בפרק ו. וזו לשון הכתוב (שם טז-כב):

וּכְחֻזְקוֹתָו גָּבַהּ לְבוֹ עַד לְהַשְׁחִית וַיִּמְעַל בְּה' אֱלֹהָיו וַיָּבֵא אֶל הַיִּכָּל ה' לְהַקְטִיר עַל מִזְבַּח הַקְּטָרֶת. וַיָּבֵא אַחֲרָיו עֲזַרְיָהוּ הַכֹּהֵן וְעָמֹו כֹּהֲנִים לְה' שְׂמוֹנִים בְּנֵי חֵל. וַיַּעֲמְדוּ עַל עֲזַרְיָהוּ הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא לָךְ עֲזַרְיָהוּ לְהַקְטִיר לְה' כִּי לְכֹהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן הַמְּקַדְּשִׁים לְהַקְטִיר צֵא

מִן הַמְקַדָּשׁ כִּי מְעַלְתָּ וְלֹא לָךְ לְכָבוֹד מֵה' אֱלֹהִים. וַיִּזְעַף עֲזִיָּהוּ
 וּבִידּוֹ מִקְטָרֶת לְהַקְטִיר וּבִזְעָפוֹ עִם הַכֹּהֲנִים וְהַצִּרְעַת זֶרְחָה בְּמִצְחֹ
 לְפָנֵי הַכֹּהֲנִים בְּבֵית ה' מַעַל לְמִזְבֵּחַ הַקְטָרֶת. וַיִּפֶן אֵלָיו עֲזִרְיָהוּ
 כַּהֵן הָרִאשׁוֹן וְכָל הַכֹּהֲנִים וְהִנֵּה הוּא מְצַרְעַ בְּמִצְחוֹ וַיִּבְהַלּוּהוּ מִשָּׁם
 וְגַם הוּא נִדְחָף לְצֵאת כִּי נִגְעוּ ה'. וַיְהִי עֲזִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ מְצַרְעַ עַד
 יוֹם מוֹתוֹ וַיֵּשֶׁב בֵּית הַחֲפָשִׁית מְצַרְעַ כִּי נִגְזַר מִבֵּית ה' וַיּוֹתֵם בְּנֵי
 עַל בֵּית הַמֶּלֶךְ שׁוֹפֵט אֶת עַם הָאָרֶץ. וַיִּתֵּר דְּבָרֵי עֲזִיָּהוּ הָרִאשׁוֹן
 וְהָאֲחֵרִים כְּתָב יִשְׁעִיָּהוּ בֶן אָמוֹן הַנְּבִיא.

הכתוב איננו מציין מה ראה עוזיהו לשטות זו, מה הביאו "להשחית" את
 כל הישגיו מלבד גבהות לב. עיון בספר ישעיהו, כרמוז בפסוק האחרון,
 יסביר את העניין בעזה"י.